

Araştırma Makalesi / Research Article

1930'LU YILLARDA
ÇEŞME'YE YÖNELİK DIŞ GÖÇLERİN
BASINA YANSIMALARI*

Oğulcan YÜCEBAŞ**

Öz

Göç, tarih boyunca insanların hayatlarını sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda etkileyen olaylar arasında yer almıştır. Anadolu ile Balkan coğrafyası da göçlerden en fazla etkilenen bölgelerin başında gelmiştir. İzmir'in önemli ilçelerinden Çeşme'de göçmenlerin iskân edildikleri yerlerden biri olmuştur. Cumhuriyet döneminin en büyük göç hareketi olarak ifade edilebilecek 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'nin ardından Balkanlardan Anadolu'ya ve özeldir İzmir ile Çeşme'ye yapılan göçler uzun bir süre daha devam etmiştir. Söz konusu göçler 1930'lu yıllarda gerçekleştirilmiş ve Çeşme'ye iskân edilen göçmenler genel olarak İstanköy Adası, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelmişlerdir. Devlet ise bu göçmenlerin güvenli bir şekilde Türkiye'ye getirilmelerinin ardından üretici bir duruma gelebilmelerini sağlamak için pek çok tedbir almış ve göçmenler geldikleri yerlere benzer şartları olan bölgelere iskân edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda devlet tarafından göçmenlere her türlü tarımsal alet, tohumluk gıda maddeleri ve koşum hayvanları temin edildiği gibi tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri göçmen evleri inşa edilerek göçmenlerin yardıma muhtaç olmadan yaşamaları amaçlanmıştır. Çeşme'de söz konusu politikanın uygulandığı bölgelerin başında gelmiş ve özellikle dönemin gazetelerinde ilçeye yerleştirilen göçmenlerle ilgili pek çok bilgi yer almıştır. Bu makale literatürde hakkında çok az bilgi bulunan 1930'lu yıllarda Çeşme'ye farklı Balkan ülkelerinden yapılan göçleri ve ilçeye iskân edilen göçmenler için alınan tedbirleri ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Çeşme, İzmir, Balkanlar, İskân, Tarım.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.
There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Tarih Anabilim Dalında
"Cumhuriyet Döneminde Çeşme (1923-1960)" başlığı ile yürütülmekte olan doktora
tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üni., Sosyal ve Beşerî Bilimler Fak., Tarih Bölümü,
(ogulcan.2001@hotmail.com), (Orcid: 0000-0001-9385-7967).

PRESS REFLECTIONS OF THE EXTERNAL MIGRATIONS TO ÇEŞME IN THE 1930s

Abstract

Migration has been among the events that have affected people's lives socially, economically and culturally throughout history, and Anatolia and the Balkan geography have been among the regions most affected by migrations. Çeşme, one of the most important districts of Izmir, was one of the places where immigrants were settled. At the same time, after the 1923 Turkish-Greek Population Exchange, which can be described as the largest migration movement of the Republican period, migrations from the Balkans to Anatolia and specifically to Izmir and Çeşme, continued for a long time. These migrations took place in the 1930s and the immigrants settled in Çeşme generally came from Kos Island, Serbia, Romania, Bulgaria and Yugoslavia. The state has taken many measures to ensure that these immigrants can become productive after they were brought to Türkiye safely, and efforts have been made to settle the immigrants in regions with similar conditions to where they came from. Because of that, the state provided the immigrants with all kinds of agricultural tools, seeds, foodstuffs and harness animals, and built immigrant houses where they could meet all their needs, aiming for the immigrants to live without needing help. Çeşme was one of the regions where the said policy was implemented, and especially in the newspapers of the period, there was a lot of information about the immigrants settled in the district. This article is about the migrations from different Balkan countries to Çeşme in the 1930s, about which there is very little information in the literature, and the measures taken for the immigrants settled in the district.

Keywords: Immigration, Immigrant, Çeşme, Izmir, Balkans, Settlement, Agriculture.

Giriş

Göç ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi olarak tanımlanmış¹ ve Anadolu da özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda topraklarında göç hareketlerinin geniş ölçüde yaşandığı bölgelerden biri olmuştur. Yakın dönemde Kırım Savaşı sonrasında Kafkaslardan başlayan göç dalgasını 1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nın ardından çeşitli çetelerin imha hareketiyle karşılaşan Balkan Türkleri takip etmiş ve Türkler yaşadıkları toprakları terk etmek mecburiyetinde kalmışlardır. 1912 - 1913 Balkan Savaşları ertesinde Balkanlardan yapılan göçler tekrar başlamış ve Balkan Savaşları'nın ardından Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında bu göç olgusu aralıklarla devam etmiş ve genç Cumhuriyet için çözülmesi güç siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkarmıştır.² Söz konusu problemler ise kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için farklı ülkelere giden kişiler olarak tanımlanan göçmenlerle³ ilgili olmuş ve Türkiye de göçmen sorunlarının Avrupa'dan önce başlamasında Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'ne yönelik olarak takip ettikleri emperyalist siyaset önemli bir rol oynamıştır. Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda göçmen meselesinden dolayı dünyanın pek çok yeri ile Balkanlarda büyük felaketler ile acıların devam ettiği sırada, Avrupalı devletler genellikle bu faciaları adeta görmezlikten gelmişlerdir.⁴

Ancak tüm bu tarihsel süreç içerisinde Balkanlardan Türkiye'ye gerçekleştirilen en büyük göçlerden biri olarak kabul edilebilecek olayların başında 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi gelmektedir. Bu süreç 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalayan Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sonunda yenilen ittifakta yer almasıyla başlamış ve mütareke şartlarının uygulanmasıyla fiilen işgal edilen Osmanlı topraklarında tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tepkilerin Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında kenetlenmesiyle yeni bir diriliş süreci başlamış ve bu kenetlenme ile diriliş sonucunda Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz gibi başarılı mücadelelerle, amaçlanan zafere 9 Eylül 1922 tarihinde ulaşılmıştır. Mudanya Mütarekesi ile de vatan, düşman işgalinden kurtarılmış ancak işgal süresince Yunan ordusu ile işbirliği yapan Batı Anadolu Rumlarından oluşan büyük bir nüfus yaptıklarının karşılıksız kalmayacağını düşünerek paniğe kapılmışlardır. Türk milletinin verdiği bağımsızlık savaşının zaferle sonuçlanmasının ardından ise İsviçre'nin Lozan kentinde toplanan konferansta

1 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 01.05.2024).

2 Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", *Tarih Okulu Dergisi*, S.XIV, İlkbahar-Yaz 2013, s. 113.

3 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 01.05.2024).

4 *A.g.m.*, ss. 113-115.

Milletler Cemiyeti tarafından Dr. Fridjof Nansen görevlendirilmiştir.⁵ Dr. Nansen mübadele uygulamasının göçmenler için iyi bir çözüm olacağını belirtmiş ve sonuç olarak 30 Ocak 1923 tarihli sözleşme ile mübadele anlaşması imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye göre, Türk topraklarında yerleşmiş Rum – Ortodoks dininden Türk uyrukları ile Yunan topraklarında yerleşmiş İslam dininden Yunan uyruklarının 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine başlanacağı belirtilmiştir.⁶ Böylece Türkiye ve Yunanistan için çözümü zor yeni sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlar ortaya çıkmıştır.⁷ Çünkü Batı Trakya dışındaki yaklaşık 500 bin Yunanistan Türkü, zorunlu olarak Türkiye'ye göç ettirilmiş, bu göçmenlerin 32 bini ise İzmir'e yerleştirilmiştir.⁸

Mübadele sürecinde İzmir'e iskân edilen göçmenlerin yerleştirdiği bölgelerden biri de Çeşme olmuş ve ilçede göçmenler için çeşitli tedbirler alınmıştır. Çeşme'de göçmenler için öncelikle Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin İngilizlerden aldığı baraka ve saclardan oluşturulan küçük misafirhaneler hazırlanmış⁹ aynı zamanda geçimlerini sağlayabilmeleri için kendilerine farklı özelliklerde gayrimenkuller verilmiştir. Söz konusu taşınmazlar ise Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında çeşitli sebeplerle ülkeyi terk eden veya hükümet tarafından farklı yerlere nakledilen kişilerin geride bıraktıkları mallar olarak tanımlanan "Emval-i Metrûke" olarak adlandırılmıştır.¹⁰ Göçmenlerin gelmeye başladığı ilk dönemlerde yapılan incelemelerin ardından Çeşme'de tütün üretimine elverişli 4 bin dönüm arazi ile 350 adet iskâna uygun emval-i metrûke evi olduğu anlaşılmıştır.¹¹ Ancak daha ayrıntılı gerçekleştirilen faaliyetlerin ardından özellikle Rumlara ait olan gayrimenkullerin en fazla Urla, Bergama ve Kuşadası ile birlikte Çeşme'de yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Çeşme'de bulunan söz konusu taşınmazların değeri 861 bin 939 lira iken, bunların 80 bin dönümünün bağ olduğu belirtilmiştir.¹² Alınan önlemlerin ardından vapurlarla taşınmaya başlanan göçmenler halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmış¹³ ve mübadelenin ilk yıllarında Çeşme'ye 935 hanede yaşayan 3.988 yeni mübadilin yanı sıra 109 hanede yaşayan 420 eski mübadil iskân edilmiştir.¹⁴

5 Nilgün Nurhan Kara, "Türk – Yunan Mübadele Meselesinde Dr. Nansen", *Tarih Okulu Dergisi*, S.XXXVIII, Şubat 2019, ss. 492-493.

6 Kemal Arı, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 16-18.

7 Kemal Arı, "1923 Türk – Rum Mübadele Anlaşması Sonrasında İzmir'de "Emvâl-i Metrûke" ve "Mübadil Göçmenler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.6, S.18, 1990, s. 628.

8 Kemal Arı, "Mübadele Göçmenlerini Türkiye'ye Taşıma Sorunu ve İzmir Göçmenleri (1923 - 1924)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, 1991, s. 15.

9 A.g.m., s. 41.

10 Mehmet Karayaman, "İzmir'e Bağlı Kazalarda 1923 Yılında Yapılan Rum ve Ermenilere Ait Emval-i Metrûke Sayımı ve Sonuçları", *Uluslararası İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 2018, s. 155.

11 Mesut Çapa, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara, 2010, s. 182.

12 Karayaman, a.g.b., s. 165.

13 Arı, a.g.m., s. 43.

14 *İzmir Vilayeti 1926 Senesi İstatistiği*, Hafız Ali Matbaası, İzmir, 1927, s. 117.

Belirtilen verilerden hareketle ise mübadele sürecinde Çeşme'nin İzmir'deki önemli iskân bölgelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Söz konusu bütün göç hareketleri İzmir ile birlikte Çeşme'yi de etkilemiş olmakla birlikte 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'nin ardından özellikle Balkan ülkelerinden Türkiye'ye gerçekleştirilen göçler devam etmiştir. 1930'lu yıllarda bilhassa İstanköy Adası, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Türkiye'ye önemli bir göçmen akını olmuş ve Çeşme de göçmenlerin iskân edildiği merkezlerin başında gelmiştir. Devlet, göçmenleri geldikleri bölgelerin şartlarına uygun yerleşim yerlerine iskân etmeye özen göstermiş ve göçmenlerin güvenli bir şekilde Türkiye'ye getirilmelerinin ardından sağlık kontrollerini gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda devletin en önemli önceliği olan göçmenlerin üretici bir konuma yükselebilmelerini sağlayabilmek için pek çok tedbir alınmıştır. Bu politika Çeşme'de de uygulanmış ve göçmenler ilçede iskân edildikten sonra kendilerine her türlü tarımsal alet, arazi ve buğday ile arpa gibi tohumluk gıda maddelerinin yanı sıra koşum hayvanı temin edilmiştir. Ayrıca göçmenler için tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri göçmen evleri inşa edilmiş ve devlet, iskân görevlileri aracılığıyla göçmenlerin durumlarını yakından takip ederek iskân edildikleri mıntikalara alışmalarını sağlamıştır. Bu süreçte göçmenlerin mağdur olmaması için çeşitli alanlarda pek çok komisyon da çalışmalarını sürdürmüş ve İzmir ile Çeşme halkı ise göçmenlere oldukça misafirperver davranmış ve herhangi bir sorun yaşanmadan göçmenlerin Çeşme'ye iskânları tamamlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti için kaybedilmiş toprakların millî hatıraları olan göçmen meselesi,¹⁵ 1930'lu yıllarda farklı Balkan ülkelerinden yapılan göçlerle tekrar gündeme gelmiş ve Çeşme'ye de yapılan söz konusu göçlerle ilgili ayrıntılı bilgiler ise dönemin basınından elde edilmiştir. Aynı zamanda ilçeye yapılan göçler özelinde Çeşme'nin bu dönemdeki sosyal, kültürel ve ekonomik durumu birinci elden kaynaklarla etüt edilmeye çalışılmış ve göçmenlerin Çeşme'ye iskân edilmelerinin ardından ilçenin kimliğinde yaşanan değişimin ortaya konulması hedeflenmiştir.

1. İstanköy Adası ve Sırbistan'dan Çeşme'ye Yapılan Göçler

Cumhuriyet döneminin en büyük göçü olarak ifade edilebilecek olan 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'nde Çeşme'ye birçok mübadil yerleştirilmesinin ardından ilçede iskân faaliyetleri uzun bir süre daha devam etmiştir. Bunun sebebi, genellikle Balkan ülkelerinde yaşayan Türklerin çeşitli nedenlerle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalması ve Çeşme'nin de ülkeye getirilen göçmenlerin iskân edildiği noktalardan biri olarak seçilmesidir. Bu kapsamda 1930 yılında Sırbistan'dan İzmir'e göç eden ve 300 aileden oluşan bir

15 Nilgün Nurhan Kara, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yapılan Göçün 1951 Yılı İzmir Basınına Yansımaları", *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, C.II, S.3, 2016, s. 114.

muhacir grubunun, Çeşme ile Urla ilçelerine iskân edilmeleri kararlaştırılmış, gerekli hazırlıkların yapılması da İzmir Valiliği'ne bildirilmiştir. Çeşme ve Urla'ya yerleştirilmesi planlanan bu göçmenlere, önceki yıllarda gerçekleşen göçlerde dağıtım yapılmayan arazilerden verilmesi uygun görülmüştür. Bu sebeple de iskânlarında zorluk yaşanmayacağı tahmin edilmiştir.¹⁶ Çeşme'ye farklı bölgelerden getirilen bu göçmenlere arazi dağıtım işleri iskân memurları tarafından yapılmış ve görevlerini kısa sürede tamamlayan bu memurlar daha sonra merkeze alınmıştır.¹⁷

Sırbistan'dan Çeşme'ye az sayıda göçmen gelmiş, buna karşılık ilçeye günümüzde Yunanistan'a bağlı olan İstanköy Adası'ndan oldukça fazla Türk muhacir gelmek zorunda kalmıştır. Bu durumun sebebi, 23 Nisan - 4 Mayıs 1933 tarihleri arasında gerçekleşen depremler olmuştur. Yaşanan bu depremlerde, İstanköy Adası oldukça fazla can ve mal kaybına uğramış, bunun üzerine Türkiye, Ege Adaları'ndaki depremlere yardım elini uzatmıştır.¹⁸ Çeşme ise buradan getirilecek muhacirler için önemli bir iskân mıntıkası olarak belirlenmiştir. O dönemde İtalya idaresi altında bulunan ve büyük depremlerle harap olan İstanköy Adası'nda yaşayan birçok Türk açıkta kalmış ve hükümet, bu kişileri İzmir Vilayeti'nde iskân etmeye karar vermiştir. Çeşme halkı ise, İstanköylülerin deniz kenarında yaşamaları ve bağıcılıkla uğraşmaları sebebiyle ilçe için faydalı olabileceklerini düşünmüş, bu nedenle de İstanköy'den gelecek muhacirlerin Çeşme'ye yerleştirilmelerini istemiştir. Bununla birlikte Sisam Adası'nın karşısında bulunan Dipdurun ile Karaburun ve Urla ilçeleri de göçmenlerin yerleştirilmesi için dikkate alınmıştır. Ancak belirlenecek iskân mıntikasının vilayetin araştırmasını bitirmesinin ardından kesinlik kazanacağı ifade edilmiştir.¹⁹

Çeşme halkının, İstanköy'den gelecek Türk muhacirlerinin kendi ilçelerine yerleştirilme isteğinin yanı sıra, İstanköy Adası'nda yaşayan Türkler de bölgede yaşanan depremlerin etkisiyle evlerinin yıkılması sebebiyle Türkiye'ye gelerek yerleşmek istemişler ve hükümet, bu isteklerini kabul etmiştir. Dâhiliye Vekâleti de İstanköylü Türk muhacirlerinin Çeşme'de iskânlarını uygun bulmuştur. Yapılan araştırmanın ardından, Alaçatı nahiyesinin Yanık Sahil bölgesinde bulunan harap evlerin tamir edilerek göçmenlerin buraya iskân edilmelerinin mümkün olduğu anlaşılmıştır. Bu tamirat ve inşaat giderleri için kullanılmak üzere Millî Emlak Müdürlüğü'ne 5.000 lira gönderilmiştir. Millî Emlak Müdürlüğü'nün Fen Memuru Şükrü Bey'in ise Alaçatı'ya giderek, oradaki binaların iskâna elverişli bir şekilde inşası için keşif yapması kararlaştırılmış ve İstanköylü muhacirlerin yakında iskân edilecekleri ifade edilmiştir.²⁰

16 *Serbes Cumhuriyet*, 10 Kânunuevvel 1930, s. 1.

17 *Hizmet*, 7 İkincikânun 1930, s. 3.

18 Bayram Akça, Seher Akça, "Cumhuriyet Dönemi Muğla Vilayeti'nde Görülen Depremler (1923 - 1960)", *Turkish Studies Historical Analysis*, C.14, S.1, 2019, s. 17.

19 *Milliyet*, 12 Haziran 1933, s. 5.

20 *Anadolu*, 21 Temmuz 1933, s. 3.

Kısa bir süre sonra göçmenler gelmeye başlamış ve İstanköy Adası'nda evleri yıkılan 50 Türk ailesinin, Dâhiliye Vekâleti tarafından Çeşme'nin Alaçatı nahiye merkezi ile Çiftlik mevkiinde iskân edilmeleri kararlaştırılmıştır. Dâhiliye Vekâleti bunun için bölgedeki evlerin tamiratında kullanılmak üzere acele telgrafla bir miktar para göndermiştir. Milli Emlak Müdürlüğü Memuru Şükrü Bey, Çeşme ve çevresinde iskân işleriyle ilgilenirken, İzmir Vilayeti'nin su mühendislerinden Yusuf Ziya Bey'de Alaçatı nahiyesinin İldırı köyüne gitmiştir. Yusuf Ziya Bey, bu köyün yakınlarındaki bataklıkların kurutulması için haritaları düzenleyerek Nafia Vekâleti'ne gönderilmesiyle görevlendirilmiştir. Antik Eritre şehrinin üzerinde bulunan İldırı köyü, zeytinlikleri ile ünlü zengin bir bölgedir. Ancak burada bulunan bataklıklar, yerleşim yerlerine zarar vermektedir. Cumhuriyet hükûmetinin ise bu durumu dikkate alarak o bölgeyi bataklıklardan kurtarmasıyla, köylülerde minnettarlık duygusunun artacağı belirtilmiştir.²¹

İstanköy'den gelecek 50 Türk ailesinin Çeşme'nin Alaçatı nahiyesi ile Çiftlik mevkiinde iskân edilmelerine karar verilmesinin ardından, bölgede harap halde bulunan evlerin tamirine de kısa bir süre içerisinde başlanması planlanmıştır. Ancak ilk olarak, İldırı köyünün havasını kirleten ve antik Eritre kentinin bulunduğu bölgede yer alan bataklığın, uzun bir süredir mevcut olan kanalın temizlenmesi şartıyla kurutulması kararlaştırılmıştır. Bu düzenlemeye ait projenin hazırlanması için Dâhiliye Vekâleti tarafından 500 liralık bir ödenek ayrılmıştır. Bir buçuk ay zarfında ise Alaçatı ve Çiftlik'teki evlerin inşaatlarının bitirilerek, buralara İstanköy'den gelecek Türk muhacirlerinin iskân edilmeleri hedeflenmiştir.²² Bununla birlikte İstanköylü göçmenlerin yerleştirilmesi için Çeşme ilçesinde incelemeler yapan ve keşif belgelerini hazırlayan mühendisler, görevlerini kısa bir sürede bitirememişlerdir. İzmir Valiliği de bu görevlilerin en fazla dört gün içerisinde keşif vazifelerini tamamlamalarını ve inşaaat başlanmasını uygun bulmuştur. İzmir Valiliği'nin acele etmesinin sebebi ise, İstanköylü muhacirlerin bir an önce iskân edilmelerini sağlamak olmuştur.²³

İstanköy Adası'ndaki depremlerde evleri yıkılan Türk muhacirleri için Çeşme'nin Alaçatı nahiyesi ile Çiftlik mevkiinde inşası uygun bulunan elli evden ilk olarak yirmisinin yaptırılmasına karar verilmiş ve bunun için İzmir Valiliği'nden Çeşme Kaymakamlığı'na gerekli emir gönderilmiştir. Basında, Eylül ayının başına kadar evlerin inşaatının bitirileceği ve İstanköy muhacirlerinin kış ayları gelmeden bu evlere iskân edileceği belirtilmiştir.²⁴ Ancak kısa süre sonra bir karar değişikliğine gidilmiş ve Çeşme'ye yerleştirilecek 50 muhacir ailesi için yaptırılacak elli evin, kısım kısım inşasına başlanmıştır. Daha önce muhacirlerin Eylül ayında bu evlere iskân edileceği açıklanmış olsa da, inşaatların Ekim ayına kadar sürebileceği ifade edilmiştir.²⁵ Bunun

21 *Anadolu*, 26 Temmuz 1933, s. 3.

22 *Anadolu*, 30 Temmuz 1933, s. 3.

23 *Anadolu*, 10 Ağustos 1933, s. 3.

24 *Anadolu*, 14 Ağustos 1933, s. 4.

25 *Anadolu*, 24 Ağustos 1933, s. 4.

dışında, İstanköy Adası'ndan gelecek 50 aile Türk muhaciri için Çeşme'nin Alaçatı nahiyesinde farklı hazırlıklar da yapılmaya başlanmıştır. Alaçatı'da gerçekleştirilen araştırmalarda emval-i metrukeden 17 evin fuzuli işgal altında olduğu tespit edilmiş ve bu evlerin boşaltılarak İstanköy'den gelecek muhacirlere tahsis edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Çiftlik mevkiinde de harap durumda olan 25 evin tamirine başlanmıştır. Bu evlerle birlikte İstanköylü Türk göçmenleri için 42 ev hazırlanmış olacaktır.²⁶

Hazırlıkların tamamlanmasının ardından Çeşme'nin Alaçatı nahiyesi ile Çiftlik bölgesinde iskân edilmesi kararlaştırılan İstanköylü muhacirler için müteahhide ihale edilen evlerin inşasına başlanmıştır. Eylül ayının sonuna kadar da evlerin inşaatının bitirilmesi planlanmıştır. Daha sonra İstanköy'deki Türk muhacirleri buraya getirilerek iskân edileceklerdir. Ayrıca bu kişilerin üretici konumuna gelebilmelerini sağlamak için, kendilerine ihtiyaçları nispetinde arazi verilmesi de düşünülmüştür.²⁷ İstanköy'den ilk olarak 3 kişilik bir aile Çeşme'ye getirilmiş ve bu kişilerin ikâmet muamelesi de tamamlanmıştır. Göç edecek diğer İstanköylü Türklerin ise yapılmakta olan evlerin bitirilmesini bekledikleri ifade edilmiştir. Mühendis Mustafa Niyazi Bey ise 20 usta ile birlikte Alaçatı'ya gelmiş ve İstanköylülerin iskân edileceği evleri tamire başlamıştır.²⁸ İstanköy muhacirleri için Alaçatı'da yaptırılmakta olan evlerden 7 tanesi kısa bir süre sonra bitirilmiş ve kalan yedi evin de bir haftaya kadar tamamlanması planlanmıştır.²⁹ Dönemin gazetelerinde yakında inşaatların bitirileceği ve İstanköy'den gelecek Türklerin Çeşme'nin Alaçatı nahiyesinde sorunsuz bir şekilde iskân edilecekleri belirtilmiştir.³⁰

Çeşme ve Alaçatı'ya iskân edilmek üzere getirilen 3 kişilik ailenin ardından 19 kişilik bir kafile Çeşme'ye gelmiştir. İstanköylü Türk muhacirleri Çeşme'nin Alaçatı nahiyesinde ve Çiftlik mevkiinde tamir edilerek hazırlanan evlere iskân edilmişlerdir. Ayrıca, kısa bir süre içinde İstanköy'deki Türklerin tamamen Çeşme'ye getirilerek buraya yerleştirileceği ifade edilmiştir.³¹ Çeşme, Alaçatı ve çevresine iskân edilmek üzere İstanköy'den gelen 19 kişilik kafilenin ardından, Bodrum'dan da İzmir'e İstanköylü Türk muhacirlerinden bir grup getirilmiştir. Bu kişilerin Bodrum'da iskân edilmeleri Dâhiliye Vekâleti tarafından uygun görülmüş ve kendilerine İzmir'e yerleştirilmeyecekleri bildirilmiştir.³² Bu kafileden sonra 32 kişiden oluşan 11 aile daha İstanköy'den İzmir'e getirilmiş ve kamyonetlerle Çeşme'ye gönderilmişlerdir. Alaçatı nahiyesine iskân edilecek olan bu kişilere aynı zamanda arazi de dağıtılacaktır.³³

26 *Anadolu*, 28 Ağustos 1933, s. 3.

27 *Anadolu*, 18 Eylül 1933, s. 4.

28 *Anadolu*, 19 Eylül 1933, s. 2.

29 *Anadolu*, 1 Teşrinievvel 1933, s. 4.

30 *Anadolu*, 9 Teşrinievvel 1933, s. 2.

31 *Anadolu*, 23 Teşrinievvel 1933, s. 3.

32 *Anadolu*, 24 Teşrinievvel 1933, s. 5.

33 *Anadolu*, 27 Teşrinievvel 1933, s. 4.

Yeni gelen muhacir gruplarıyla birlikte, 1933 yılının Aralık ayına kadar toplamda 50 İstanköylü aile Çeşme'nin Alaçatı nahiyesine iskân edilmiştir. Bu elli aileye Çeşme Kaymakamlığı tarafından verimli çiftlik arazilerinden toprak verilmesi için de hazırlıklara başlanmıştır. Böylece Alaçatı'da iskân edilen muhacirlerin kısa bir sürede üretici durumuna gelmeleri sağlanacaktır.³⁴ Bu amacı gerçekleştirmek için İzmir nüfus ve iskân işlerini inceleyen Dâhiliye Vekâleti Nüfus Umum Müdürü Galip Bey görevlendirilmiştir. Galip Bey, Afyon treni ile Ankara'ya gitmeden önce Çeşme'nin Alaçatı nahiyesinde iskân edilen İstanköylü Türk muhacirlerinin bir an önce üretici konumuna geçirilmeleri için derhal arazi dağıtılmasını ilgililere tebliğ etmiştir.³⁵ Yapılan bu girişimlerin ardından, Çeşme'nin Alaçatı nahiyesi ile Çiftlik köyünde iskân edilmiş olan İstanköylü göçmenlere arazileri dağıtılmış ve buradaki muhacirler tamamen üretici mevkiine gelmişlerdir.³⁶ Aynı zamanda, Çeşme'ye iskân edilmiş olan göçmenlere tahsis edilen arazi veya malların tapuları da verilmeye başlanmış ve arazilerin muhacirlere dağıtılmaya başlanmasından itibaren 232 göçmene tapu senetleri verilmiştir. Gazetelerde, birkaç ay sonra evinin veya malının tapusunu almamış hiçbir muhacir kalmayacağı ifade edilmiş ve ilgili resmî dairelerin bu hususta iyi çalıştıkları belirtilmiştir.³⁷

2. Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Çeşme'ye Yapılan Göçler

1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'nde Yunanistan'dan gelen muhacirlerin Türkiye'nin farklı şehirlerinin yanı sıra İzmir ile Çeşme'ye iskân edilmelerine ek olarak özellikle İstanköylü Türk göçmenlerin de bu bölgeye yerleştirilmeleri, nüfus açısından değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 28 Ekim 1927 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımında Çeşme merkez kazasının nüfusu 1.665 erkek ve 1.549 kadın olmak üzere toplamda 3.214 kişi olarak hesaplanmıştır.³⁸ İstatistiklere göre mübadelenin bu ilk yıllarında, İzmir ve ilçelerine yerleştirilen kişilerin genellikle ziraat ile geçimlerini sağlayan gruplar olması ise bu insanların bölgeye iskân edilen muhacirler olduğunu ortaya koymaktadır.³⁹

20 Ekim 1935 tarihinde yapılan nüfus sayımında ise Çeşme merkez kazasının nüfusu 1.957 erkek ve 1.947 kadın olmak üzere toplamda 3.904 kişi olmuştur.⁴⁰ 1935 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında daha ayrıntılı bilgiler

34 *Anadolu*, 5 Kânunuevvel 1933, s. 3.

35 *Anadolu*, 22 Kânunusani 1934, s. 6.

36 *Anadolu*, 27 Şubat 1934, s. 3.

37 *Anadolu*, 21 Mart 1934, s. 5.

38 *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkteşrin 1935 Türkiye Nüfusu Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarile, Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s. 21.*

39 *28 Teşrinievvvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III Usuller Kanun ve Talimatnameler Neticelerin Tahli, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1929, s. 51.*

40 *Genel Nüfus Sayımı 20 İlkteşrin 1935 Türkiye Nüfusu Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarile, s. 21.*

paylaşmış ve Çeşme'nin nahiyeleri ile birlikte hesaplanan toplam nüfusuna yer verilmiştir. Buna göre 20 Ekim 1935 tarihli nüfus sayımında Çeşme'de 11.817 kişinin yaşadığı hesaplanmıştır. İzmir'in genel nüfusu ise 596.078 kişi olmuştur. 1927 sayımına göre İzmir'de artan nüfus miktarı 73.765 kişi olarak belirlenmiştir. Çeşme'de ise önceki nüfus sayımına oranla 1.838 kişilik bir artış yaşanmıştır.⁴¹ İzmir ve Çeşme'de yaşanan bu nüfus artışlarının temelinde çeşitli faktörler etkili olmakla birlikte, söz konusu bölgelerin muhacirlerin iskân noktalarından olması, belirleyici etkenler arasında yer almıştır. Bu durum ilerleyen yıllarda da devam etmiş ve farklı Balkan ülkelerinden İzmir ile Çeşme'ye muhacirler getirilmiştir. İzmir Vilayeti'ne ilk olarak, Romanya ve Bulgaristan'dan göçmen sevk edilmesine karar verilmiş ve İzmir'e yerleştirilecek 5.000 muhacir için her türlü iskân ve iâşe tedbirleri alınmıştır. Muhacirlerin öncelikle Urla'da Kilizman Tahaffuzhanesi'ne çıkarılarak, sağlık muayeneleri ile aşılmasının yapılmasına karar verilmiştir. Beraberlerinde getirdikleri hayvanlar da aşılandıktan sonra, farklı gruplar halinde İzmir Vilayeti'nin çeşitli ilçelerine sevk ve iskân edilmeleri uygun görülmüştür. Bu muhacirlerin iskân edilecekleri yerler ise Bergama, Foça, Çandarlı, Karaburun, Seferihisar, Kemalpaşa, Torbalı, Dikili ve Çeşme olarak belirlenmiştir. Göçmenlerin birçoğu köylere yerleştirileceği gibi, bu muhacirlere tohumluk buğday, arpa ve işlenmek üzere arazi dağıtımı yapılacağı bildirilmiştir. Göçmen evlerinin ise Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti tarafından yaptırılacağı ifade edilmiştir.⁴²

Romanya ve Bulgaristan'dan İzmir'e gelen ilk muhacir kabilelerinden 1.043 kişilik bir grup için Çeşme ile diğer ilçelerdeki bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Sahil Sıhhiye Müdürü Osman Bey ve İskân Umum Müdür Muavini Hilmi Bey, İzmir'e gelerek iskân hazırlıklarını incelemiş, ardından da İstanbul'a gitmişlerdir. Muhacirlerin kışlık iâşeleri için Konya Ziraat Bankası 300 bin kilogram buğday göndermiştir. Göçmenlerin Urla'da sağlık kontrolleri yapıldıktan sonra, iskân muntikalarına gönderilmeleri planlanmıştır. Basın, bu muhacirler için inşa edilecek evlerin ilkbaharda tamamlanabileceğini ifade etmiştir.⁴³ Kısa bir süre sonra Romanya'dan Hisar Vapuru ile 1.543 göçmen daha İzmir'e sevk edilmiştir. Urla Tahaffuzhanesi'nde sağlık muayeneleri yapılan muhacirlerin Çeşme, Dikili ve Kemalpaşa ilçelerine iskân edilecekleri belirtilmiştir.⁴⁴ Romanya'dan İzmir'e gelen bir başka kabile 775 muhacirden oluşmuş ve yanlarında 128 adet iyi cins at getirmişlerdir. Bu muhacirlerin de Karaburun, Çeşme, Kemalpaşa ve Foça ilçelerine yerleştirilmeleri uygun görülmüştür. 1936 yılı içerisinde İzmir'e getirilen muhacir sayısı 5.000 kişiyi geçmiş ve bahar döneminde bu muhacirler için köyler inşa edileceği ifade edilmiştir.⁴⁵

41 *Anadolu*, 26 Birinciteşrin 1935, s. 4.

42 *Akşam*, 9 Teşrinievvel 1936, s. 6.

43 *Akşam*, 18 Teşrinievvel 1936, s. 4.

44 *Ulus*, 29 İlkteşrin 1936, s. 2.

45 *Akşam*, 22 Teşrinisani 1936, s. 6.

İlkbaharda İzmir Vilayeti dâhilinde yaptırılması düşünülen göçmen evleriyle yeni köylerin kurulacağı belirtilmiş ve muhacirlerin de bu evlerde iskân edilmeleri kararlaştırılmıştır. Yapılacak evlerin planları Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti'nden, İzmir Valiliği'ne gönderilmiştir. Foça, Torbalı, Çeşme ve Kuşadası ilçelerinin yanı sıra Çeşme'nin Alaçatı nahiyesi ile Ildırı mevkiinde yeni köyler inşa edilmesine karar verilmiştir. Bergama ve Kemalpaşa ilçelerinde iskân edilmiş olan muhacirlerin evleri ise, yerleştirildikleri köylerde inşa edilecektir. Basında, muhacirler için yeni kurulacak köylerin en az 100 evden oluşacağı bildirildiği gibi, bu köylerin yerlerinde ilk olarak iskân, nafia, sıhhat ve ziraat müdürlerinden oluşturulacak bir heyet vasıtasıyla araştırmalar yaptırılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca köylerin, tren hattı veya karayollarına yakın olmasına, güzel manzaralara hâkim bir konumda bulunmasına, iyi havalı ve temiz içme suyu bulunan bölgelerde yer almasına dikkat edileceği belirtilmiştir. Bahar aylarında göçmen evlerinin inşasına başlanmak üzere vakit kaybetmeden inşaat malzemelerinin ve köy yerlerinin hazırlanmasına da başlanacağı vurgulanmıştır. 1937 yılında ise Romanya'dan Türkiye'ye 100 bin muhacirin daha getirileceği ifade edilmiştir.⁴⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında İzmir ve Çeşme'ye yalnızca Romanya ve Bulgaristan'dan değil, Yugoslavya'dan da muhacirler sevk edilmiştir. Bu kapsamda Yugoslavyalı 60 muhacir ailesi Çeşme'ye gelmiştir. Türk muhacirlerinin Çeşme'ye gelmeleri üzerine ilçe kaymakamı Mustafa Bey, bu kişilerin parasız bir şekilde iaselerini sağlamış ve barınma ihtiyaçlarını gidermiştir. Muhacirler, vapurdan indirilmelerinin ardından, Çeşme İlkokulu'na yerleştirilmişlerdir.⁴⁷ Yine Yugoslavya'dan Çeşme'ye gelmiş olan 40 Türk muhaciri ise hükûmetten yardım istemediklerinden dolayı, ülkenin farklı şehirlerindeki akrabalarının yanına gitmişlerdir.⁴⁸ Çeşme'nin, Balkan ülkelerinden gelen muhacirlerin sevk edildiği önemli noktalarından biri olması sebebiyle ve göçmen işlerini yerinde denetlemek için İzmir Vilayeti İskân Müdürü Tahsin Bey, Çeşme'ye gelmiştir. Tahsin Bey'in Çeşme'nin ardından Alaçatı, Karaburun ve Urla'nın iskân işleriyle alakadar olması planlanmıştır.⁴⁹

Tahsin Bey'in Çeşme ve çevresinde yaptığı incelemelerden kısa bir süre sonra, Bulgaristan ve Romanya'dan Çandarlı'nın Dikili İskelesi'ne 900 aileden oluşan büyük bir muhacir grubunun geleceği haber alınmıştır. Bu göçmenlerin Torbalı, Çeşme, Karaburun ile diğer bazı ilçelere iskân edilmeleri kararlaştırılmıştır. Muhacirlere arazi, pulluk ve tohumluk verileceği gibi, bir yıl içerisinde de evlerinin inşa edilmesi hedeflenmiştir. Basında göçmenlerin geçici olarak köylere ve ilçe merkezlerinde bulunan boş evlere yerleştirileceği ifade edildiği gibi, yanlarında 4.000 adet hayvanlarının olduğu da belirtilmiştir.⁵⁰

46 *Akşam*, 3 Kânunuevvel 1936, s. 6.

47 *Yeni Asır*, 18 Temmuz 1936, s. 2.

48 *Yeni Asır*, 7 Ağustos 1936, s. 2.

49 *Yeni Asır*, 2 Eylül 1936, s. 5.

50 *Yeni Asır*, 3 Eylül 1936, s. 2.

Bulgaristan ve Romanya'dan gelecek 900 aileden oluşan muhacirlerden 250 kişilik bir grubun ise Dikili ile Aliğa Çiftliği'ne yerleştirilmesi kararlaştırılmış ve kendilerine verilmesi planlanan araziler ile tohumluk dağıtım konusunda yapılan hazırlıklar da tamamlanmıştır. Gelecek diğer ailelerin de Kemalpaşa, Torbalı ve Çeşme ile çevresine iskân edilmeleri uygun bulunmuştur.⁵¹

Bu muhacir gruplarının belirtilen bölgelere yerleştirilmelerinin ardından, İzmir Vilayeti'nde iskân edilmek üzere Bulgaristan'dan gelen bir başka göçmen kafilesinin iskân işlemleri büyük bir özenle başlamıştır. İlk kafileyi oluşturan 1.500 nüfustan ibaret 450 aile Urla Tahaffuzhanesi'nde sağlık kontrolleri yapıldıktan sonra Menemen, Torbalı ve Çandarlı'ya sevk edilmişlerdir. Muhacirler, Urla - Güzelyalı - Karşıyaka - Dedebaşı yoluyla şehirden geçerken İzmir halkının yoğun ilgisiyle karşılaşmışlar ve İzmirli muhacirlere, "Hoş geldiniz kardeşler" şeklinde hitap etmişlerdir. Yeni gelen göçmenlere iskân edilecekleri yerlerde tohumluk ve arazi dağıtım yapılacak gibi, muhacirler çift hayvanları ile ziraat aletlerini de getirdiklerinden dolayı, tohumluklarını alır almaz üretime başlayacaklardır. Böylece muhacirlerin kış aylarındaki ekim mevsimini kaybetmemeleri sağlanacaktır. Muhacirler, İzmir'de Vali Fazlı Güleç ve Kızılay Reisi Doktor Cevdet Fuad tarafından karşılanmıştır. Göçmenler kendilerine gösterilen alakadan derin bir sevinç duyduklarını ve cumhuriyet hükümetinin şefkatli himayesi altında kısa bir süre içerisinde üretici mevkiine yükseleceklerini ifade etmişlerdir. Gelen bu kafilenin sağlık durumunun ise oldukça iyi olduğu açıklanmıştır. İkinci muhacir kafilesini ise Romanya'dan Hisar Vapuru ile Urla'ya gelecek olan 1.543 kişiden oluşmaktadır. Bu göçmen grubunun da işleri ve iskânları için her türlü tedbir alınmıştır. Romanyalı Türk muhacirlerinin sağlık muayeneleri yapıldıktan sonra Çeşme, Dikili ve Kemalpaşa ilçelerinde iskânlarına başlanacaktır.⁵² Ancak bu göçmenlerle ilgili bir karar değişikliğine gidilmiş ve Romanya'dan gelen 1.543 kişilik muhacir kafilesini Torbalı'ya sevk ve iskân edilmiştir. Buna ek olarak Nazım Vapuru'nun, Varna'dan muhacir yüklü olarak İzmir'e hareket ettiği belirtilmiştir. Kısa bir süre içerisinde Urla Tahaffuzhanesi'ne getirilecek olan bu yeni muhacir kafilesinin Çeşme ve Kemalpaşa ilçelerine iskân edilmeleri planlanmıştır.⁵³

Bulgaristan'dan Türkiye'ye getirilmiş olan 1.764 kişilik bir başka göçmen grubu da aynı dönemde iskân bölgelerine sevk edilmiştir. Bu muhacirlerden 120 kişinin Kuşadası'na, 68 kişinin Bergama'ya, 40 kişinin Karaburun'a, 556 kişinin Söke'ye ve 980 kişinin de Manisa'ya iskân edilmeleri uygun bulunmuştur. Muhacirler, beraberlerinde 222 öküz, 194 manda, 59 inek, 50 buzağı ve malak ile 80 koyun ve 6 adet de at getirmiştir. Yakında Romanya'dan gelecek olan 804 muhacirin ise Foça, Karaburun, Kemalpaşa ve Çeşme'ye iskân edilmelerine karar

51 *Yeni Asır*, 16 Eylül 1936, s. 2.

52 *Yeni Asır*, 27 Teşrinievvel 1936, s. 2.

53 *Yeni Asır*, 4 Teşrinisani 1936, s. 2.

verilmiştir.⁵⁴ Göçmenlerin, belirlenen bölgelere yerleştirilmelerinin ardından, bu kişilere verilmesi düşünülen araziler ile ilgili işlerin düzenlenmesine geçilmiştir. Çeşme'de de 1936 yılında ilçeye getirilen muhacirlerin iskânları gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda gerek Çeşme'ye ve gerekse İzmir'in diğer ilçelerine yerleştirilmiş olan muhacirlere en az 6 ay yetecek kadar buğday verilmiştir. Bu kişilere arazi dağıtımlarının düzenli bir şekilde yapılabilmesi için de öncelikle arazilerin kadastro işlemlerinin tamamlanması gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu düzenlemenin ise en fazla 2 ay içerisinde bitirileceği öngörülmüştür.⁵⁵

Balkan ülkelerinden Türkiye'ye yapılan muhacir göçleri 1937 yılında da devam etmiş ve İzmir ile ilçeleri bir kez daha göçmenlerin iskân edilecekleri bölgeler arasında yer almıştır. Bununla birlikte 1937'de muhacirler ile ilgili alınan önlemlerin başında, önceki yıllarda bölgeye yerleştirilmiş olan göçmenler için inşa edilecek yeni köylerin yerini tespit etmek olmuştur. Konu hakkında görevlendirilen komisyon ise İzmir'in farklı ilçelerinde araştırmalara başlamış ve bu kapsamda ilk olarak Torbalı'ya gitmiştir. Sıhhat, nafia ve ziraat müdürlerinden oluşan komisyonun Torbalı'dan sonra Kuşadası, Selçuk, Menemen, Foça, Bergama, Dikili, Kemalpaşa ve Çeşme'ye giderek göçmenler için yeni inşa edilecek köy yerlerini görerek, tespit etmesi planlanmıştır. Köylerin inşasına ise ilkbaharda başlanacağı bildirilmiştir.⁵⁶

Daha önce Romanya ve Bulgaristan'dan getirilmiş olan göçmenlerin iskânları için yeni inşa edilecek köy yerlerini tespit etmekle meşgul bulunan komisyon, Foça ve Menemen ilçelerinde incelemeler yapmasının ardından İzmir'e dönmüştür. Yeni göçmen köylerinin Menemen, Torbalı ve Foça'da inşa edileceği bildirildiği gibi, 1936 yılında gelen muhacirlerden bir kısmının iskân edildikleri köylerin yakınına da yeni evler yaptırılmasına karar verilmiştir. Komisyon Bergama, Kınık ve Çandarlı'da da incelemeler yaptıktan sonra Çeşme'ye gidecektir. Komisyonun Çeşme'deki izlenimlerinin ardından hazırladığı raporu İzmir Valiliği'ne göndereceği ve kısa bir süre içerisinde de yeni göçmen evlerinin inşasına başlanacağı bildirilmiştir.⁵⁷

İzmir ili dâhilinde inşa edilecek olan göçmen evleri için Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürü Doktor Cevdet Saraçoğlu, Ziraat Müdürü Nadir Bey ve Nafia teşkilatında görevli İnşaat Mühendisi Nüzhet Bey'den oluşan komisyon incelemelerine süratle devam etmiş ve ilk olarak Torbalı'da yapılacak evlerin yerleri tespit edilmiştir. Buna ek olarak komisyon üyelerinin, araştırmalarına Kınık, Çandarlı, Çeşme ve Alaçatı'da devam edecekleri bildirildiği gibi, söz konusu bölgelerde yapılacak ev miktarı ile mevkilerinin belirleneceği de ifade

54 *Yeni Asır*, 11 Teşrinisani 1936, s. 2.

55 *Yeni Asır*, 26 Teşrinisani 1936, s. 2.

56 *Anadolu*, 19 Kânunusani 1937, s. 2.

57 *Anadolu*, 31 Kânunusani 1937, s. 2.

edilmiştir.⁵⁸ Çandarlı'nın yanı sıra Aliğa civarında iskân edilmiş göçmenler için inşa edilecek evlerin miktar ve yerlerini tespit edecek komisyon Bergama'ya da gitmiş, incelemelerde bulunmuştur. Komisyonun kısa bir süre içerisinde Çeşme ve Alaçatı'ya giderek, buralarda yapılacak evlerin yerlerini tespit edeceği belirtilmiştir. Böylece İzmir'e yerleştirilmiş olan göçmenler için yaptırılacak evler ile ilgili işlerin bitirilmiş olacağı açıklanmıştır. Ayrıca Nisan ayından itibaren Romanya ve Bulgaristan'dan anavatana getirilecek muhacirlerden önemli bir kısmı da, yine İzmir'de iskân edileceklerdir. 1936 yılında getirilen göçmenlerin ise, kendilerine verilen araziye ettikleri belirtilmiş ve ilk olarak 1937 senesinde mahsul alacakları ifade edilmiştir.⁵⁹

Bergama'nın Kınık nahiyesi ile Çandarlı'da iskân edilen muhacirler için yaptırılacak yeni köylerin yerlerini tespit eden komisyon, daha sonra Çeşme ilçesi dâhilindeki incelemelerini bitirmiş ve İzmir'e dönmüştür.⁶⁰ Komisyonun detaylı araştırmalarını tamamlamasının ardından, İzmir'in çeşitli bölgelerinde inşa edilecek yeni göçmen köylerinin yerleri tespit edilmiştir. Buna göre Torbalı, Kemalpaşa, Foça, Dikili, Çeşme, Alaçatı ve Seferihisar'da yaptırılacak evlere yeni gelecek göçmenlerin iskân edileceği belirtilmiştir. Ayrıca inşa edilecek muhacir köylerinin en az 200 evden oluşması planlanmıştır.⁶¹ İzmir'de göçmenler için yapılan hazırlıkların süratli bir şekilde ilerlemesinin temel nedeni, 1937 yılı zarfında Romanya ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye getirilecek olan toplamda 40.000 göçmenden 5.000'inin İzmir Vilayeti'nde iskân edilecek olmasıdır. Muhacirler için yaptırılacak evlerin yerleri ise Çeşme ile daha önce açıklanan ilçelere ek olarak Bergama, Menemen ve Kuşadası olarak belirlenmiştir. Ayrıca 1936 yılında İzmir'e yerleştirilen göçmenlerin geçici olarak iskân edildikleri köylerde inşa edilecek göçmen evlerinin yanı sıra üç yeni muhacir köyünün kurulmasına karar verilmiştir. Göçmenlere arazi ve tohumluk dağıtılmış olduğu için de, neredeyse hepsi tarlalarını ekerek, üretici konumuna gelmişlerdir. Muhacirler, 1937 yılında mahsul almalarının ardından ve kendileri için yaptırılacak evlere de yerleşmeleriyle birlikte, Türkiye'nin yerli birer vatandaşı haline geleceklerdir.⁶²

Devletin amacı muhacirlerin kısa bir süre içerisinde üretici mevkiine gelerek, kendilerine ve topluma fayda sağlayan bireyler olmalarını temin etmek olmuş, ancak bazı dönemlerde göçmenlere verilen araziler ile ilgili sorunlar yaşanmıştır. Bu kapsamda, Çeşme'nin Çiftlik köyüne iskân edilen ve 80 kişiden oluşan 7 Romanya muhaciri aile, burada kendilerine verilen arazinin verimsiz olması nedeniyle Torbalı'ya gönderilmişlerdir. İzmir Valiliği tarafından Torbalı'ya yerleştirilmeleri uygun görülse de, bu bölgede göçmenlere verilecek arazi bulunmadığı anlaşılmış ve oradan da Urla'ya sevk edilmişlerdir.

58 *Anadolu*, 2 Şubat 1937, s. 6.

59 *Anadolu*, 4 Şubat 1937, s. 2.

60 *Anadolu*, 6 Şubat 1937, s. 2.

61 *Anadolu*, 19 Şubat 1937, s. 3.

62 *Akşam*, 26 Şubat 1937, s. 11.

Urla'da da kendilerine verilen arazinin ürün yetiştirmeye uygun olmayacağını düşünen göçmenler, tekrar Çeşme'ye iskân edilmek istemişlerdir. Urla'dan Çeşme'ye giden muhacirlerin durumunu incelemek adına İzmir Vilayeti İskân Müdürü Tahsin Akgün de ilçeye gönderilmiştir. Yapılan araştırmaların ardından göçmenlerin, Reisdere'de kendileri için inşa edilecek olan evlere iskân edilecekleri bildirilmiştir. İldırı arazisinden de muhacirlere toprak verileceği ifade edilmiştir.⁶³

Aynı şekilde Çeşme, Foça ve Kuşadası'na gönderilen muhacirlerden bir grup, yerleştirildikleri bölgelerde ova olmadığı gerekçesiyle yerlerini beğenmemişlerdir. Devlet görevlileri ise bu kişilerin başka yerlere nakledilmesinin, önceden de tecrübe edildiği gibi sürekli nakil talepleri ve kararsızlıklar oluşturabileceğini düşünmüştür. Bu nedenle muhacirlerin, yerleştirildikleri bölgelere alıştırılmaları hedeflenmiştir. Ancak Çeşme'ye iskân edilmiş olan muhacirler yerlerinden şikâyet etmiş ve toprak yapısı ovoidan oluşan mıntikalara nakledilmek istemişlerdir. Muhacirlerden bazıları Çeşme'den Torbalı'ya gönderilmiş ve orada incelemeler yapmışlardır. Bununla birlikte Cellât Gölü arazinin tarıma elverişli olmadığını ve para ile toprak almadan Torbalı'ya yerleşemeyeceklerini anlamışlardır. Söz konusu gelişmeler üzerine İzmir Valisi Fazlı Güleç muhacirlere, para ile toprak satın almanın imkânsızlığını anlatmıştır. Vali, daha sonra iskân müdürünün de katkılarıyla Çeşme ve Urla'nın muhacirlere beğendirilmesi suretiyle toprak dağıtılmasını emretmiştir. Muhacirlerden bir kısmı yine de Torbalı'yı tercih etmiş ise de, çoğu o bölgede bulunan sıtma hastalığından korkmuş ve İzmir Valisi de bu durumdan faydalanarak muhacirleri Çeşme'ye alıştırmaya çalışmıştır.⁶⁴

İzmir Vilayeti İskân Müdürü Tahsin Akgün kısa bir süre sonra göçmenlerin vaziyetini gözlemek adına tekrar Çeşme'ye gönderilmiş ve incelemelerini tamamlamasının ardından İzmir'e dönmüştür. Bu süre zarfında göçmenlerden bazılarına arazileri verilmiş ve daha önce farklı yerlerden arazi isteyen muhacirler de Çeşme ile çevresindeki arazilerden almak istemişlerdir. Ayrıca göçmenlerin tasarruf vesikalarının da hazırlanmasına hemen başlanmış ve bu belgelerin kısa sürede kendilerine verileceği ifade edilmiştir. Belirlenen zaman içerisinde arazilerini almış olan göçmenlerin tamamı ise üretici vaziyete geçmişlerdir.⁶⁵ Çeşme'de iskân edilmiş olan Romanya ve Bulgaristan göçmenlerine dağıtılan arazilerin verimsizliği nedeniyle şikâyetler gelmesi üzerine bölgeye bir inceleme heyeti daha gönderilmiştir. İzmir Valiliği bu ikinci heyette, Ziraat Müdürü Nadir Uysal ile Bornova Nahiye Müdürü Şefik Erol'u Çeşme'de inceleme yapmak üzere görevlendirmiştir. Araziyi yerinde inceleyen bu kişiler, daha sonra İzmir'e dönerek, Vali Fazlı Güleç'e araştırma sonuçlarını bildirmişlerdir.⁶⁶

63 *Anadolu*, 7 Mart 1937, s. 2.

64 T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/116-811-7, (12.03.1937).

65 *Anadolu*, 20 Mart 1937, s. 2.

66 *Anadolu*, 21 Nisan 1937, s. 2.

Devlet, bu dönemde bir taraftan çeşitli bölgelere iskân edilmiş olan göçmenlerin arazi işleriyle meşgul olurken, bir yandan da ülkeye getirilecek yeni muhacirlerle ilgilenmiştir. Bulgaristan'dan yeni gelecek olan 100 ailenin de Torbalı'ya iskân edilecekleri ifade edilmiştir. Bu kişilerin Hortuna, Karaağaç, Demirciköy ve Yoğurtçular'da geçici olarak oturacakları evler hazırlanmış, kendilerine verilecek araziler için gerekli tedbirler de alındığı için göçmenlerin kısa sürede toprak sahibi olarak üretici duruma gelecekleri belirtilmiştir. 1936 yılında Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenler için yapılacak evlerin keresteleri de müteahhide teslim edilmiş ve yakında inşaatına başlanacak evlerin olabilecek en kısa zamanda tamamlanarak göçmenlere verilmesi planlanmıştır. Aynı zamanda 1936 yılında Karaburun, Foça ve Çeşme'nin köylerine gönderilen muhacirlerin de Torbalı'ya nakledilerek bu ilçeye bağlı olan Kayas köyüne iskân edilecekleri bildirilmiştir. Uzun yıllardır bataklık halinde bulunan Kayas Ovası, açılan kanallarla kurutulmuş ve verimli bir arazi haline getirilmiştir. İlk kez bu arazide ekim yapan göçmenlerin ise aldıkları mahsulden çok memnun oldukları ifade edilmiştir.⁶⁷

1936 senesinde Bulgaristan'dan İzmir'e getirilen ve köylerde geçici olarak iskân edilen göçmenler için yaptırılacak evlerin inşasına ihale yolu ile alıcı çıkmamış, bunun üzerine pazarlık sureti ile yapılması İzmir Valiliği tarafından uygun görülmüştür. İlk olarak da Torbalı, Bergama, Kemalpaşa, Foça ve Menemen'de iskân edilen göçmenlerin evlerinin inşa edileceği açıklanmıştır. Çeşme'deki göçmenlerden de iskân isteyenlerin ve kendilerine arazi verilmiş olanların evlerinin yaptırılmasına karar verilmiştir. 1937 yılı içerisinde Bulgaristan'dan gelerek İzmir'in çeşitli bölgelerine yerleştirilmiş olan göçmenlerin evlerinin ise gelecek yıl yaptırılacağı ifade edilmiştir.⁶⁸ Basında Torbalı, Çeşme ve Kuşadası ilçelerinde kendilerine arazi dağıtımı yapılmış olan Bulgaristan ile Romanya göçmenlerinin yerleştirileceği evlerin inşasının süratle tamamlanacağı için, 1936 yılında İzmir'e getirilen göçmenlerin kurulacak bu göçmen köylerinde iskân edilecekleri belirtilmiştir.⁶⁹

1938 yılında da İzmir'e farklı Balkan ülkelerinden muhacirler gelmeye devam etmiş ve bu muhacirler, başta Çeşme olmak üzere İzmir'in çeşitli ilçelerine yerleştirilmiştir. Bu dönemde de ülkeye getirilen göçmenler ile ilgili ön plana çıkan konu, yaptırılacak göçmen evleri olmuş ve İzmir İskân Müdürlüğü muhacir evlerinin inşası için bir ihale düzenlemiştir. İhale şartlarında ilk olarak, İzmir Vilayeti dâhilindeki göçmenlere tahsis edilmek üzere Menemen'de 14, Bergama'nın Kınık nahiyesinde 20 ve Dikili'de de 31 şehir tipi evin yaptırılacağı ilan edilmiştir. Bununla birlikte, Çeşme'de 47, Kuşadası'nın Davutlar köyünde 29 ve Foça'nın Bağlararası mevkiinde 37 köy tipi evin inşası pazarlık suretiyle eksiltmeye konulmuştur. Şehir tipi evlerin keşif bedeli 470 lira olarak belirlenmiş,

67 *Anadolu*, 14 Temmuz 1937, s. 2.

68 *Anadolu*, 28 Ağustos 1937, s. 2.

69 *Akşam*, 9 Eylül 1937, s. 6.

köy tipi evlerin ise 420 liradan ihale edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca ihalenin, İzmir İskân Müdürlüğü dairesinde, komisyon huzurunda yapılacağı ifade edildiği gibi, talip olanların İzmir İskân Müdürlüğü'ne başvurabilecekleri bildirilmiştir.⁷⁰

Yapılan bu girişimlerin etkisiyle İzmir Vilayeti'nde göçmen işleri olumlu bir şekilde ilerlemiştir. 1936 ve 1937 yıllarında İzmir'e getirilen göçmenlerin neredeyse tamamı iskân edilmiş ve kendilerine hükûmet tarafından arazi, pulluk, hayvan ve ev verilmiştir. Kış aylarında Ahmetli, Çeşme, Kemalpaşa, Çandarlı, Foça ve Şehitler'de inşa edilen 502 tek ve çift katlı göçmen evinin inşaatları tamamlanmış, aynı zamanda geçici kabul muameleleri yapılmıştır. Geçici kabul muameleleri bitirilen ve şartnameye uygun görülen göçmen evlerinden Dikili ve Çeşme'de inşa edilmiş olanlar ise göçmenlere teslim edilmiştir. Göçmenler, hükûmet tarafından kendilerine tahsis edilen bu güzel ve konforlu köy evlerine yerleşerek minnetlerini yüksek makamlara bildirmişler, kendilerine karşı gösterilen özene de teşekkürlerini sunarak karşılık vermişlerdir. Yapılan evler, göçmenlerin aile ve nüfusları dikkate alınarak, ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde inşa edilmiştir. 1936 ve 1937 yıllarında İzmir Vilayeti'nde iskân edilen göçmenlere dağıtılmak üzere Sıhhat Vekâleti'nden pulluk da gönderilmiş ve pullukların dağıtılmasında İskân Müdürü Doktor Ziya Fuat da hazır bulunmuştur. Daha sonra göçmenlere başka bir ihtiyaçları olup olmadıkları sorulmuş ve göçmenler, yalnızca hükûmetin yüksek alakasına teşekkür edebileceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca 1938 yılı Mayıs ayı itibarıyla göçmenlere toplamda 1.252 öküz ve 60 adet at verildiği gibi, bazı göçmenlerin koşum hayvanı olarak atı tercih ettikleri belirtilmiştir.⁷¹ Alınan bu tedbirler ile basında, İzmir Vilayeti'nde göçmen işlerine özel bir önem verildiğine dikkat çekilmiş ve muhacirlerin bir an önce üretici mevkiine yükseltilecekleri vurgulanmıştır.⁷²

İzmir'de göçmenlerin daha iyi şartlarda yaşamalarını temin etmek amacıyla alınan önlemler bu dönemde hız kazanmış ve göçmenlere 612 ev daha teslim edildiği gibi, 319 adet ev ihale edilmiştir. Ayrıca 900 evin daha inşa edileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte İzmir Vilayeti'ne yerleştirilmiş olan göçmenlerin artık ev, toprak, tarım aleti ve hayvanları olduğu belirtilerek, tamamıyla üretici bir hale geldikleri vurgulanmıştır. Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti, göçmenlere çift hayvanı ve ziraat aleti alınmak üzere 72 bin lira göndermiş ve bu paranın 60 bin lirası ile göçmenlerin ihtiyaçları temin edilmiştir. Kalan 12 bin lira ise vekâlete iade edilmiştir. Yeni yaptırılan 612 göçmen evi İzmir'in farklı bölgelerinde inşa edilmiştir. Buna göre Çandarlı'da 40 ev, Kemalpaşa'da 11 ev, Çeşme'de 10 ev, Foça'da 37 ev, Taşkesiği köyünde 62 ev, Havuzbaşı köyünde 36 ev, Şehitler'de 54 ev, Torbalı'nın Kayas köyünde 171 ev, Ahmetli köyünde 100 ev, Menemen'de de 91 ev yapılmıştır. İnşa edilen

70 *Ulus*, 21 Şubat 1938, s. 11.

71 *Yeni Asır*, 27 Mayıs 1938, ss. 1-2.

72 *Ulus*, 1 Haziran 1938, s. 6.

yeni göçmen evleri ve kurulan göçmen köylerinin Ege Bölgesi'nde yeni bir varlık doğuracağına dikkat çekilmiştir. Ayrıca "feyizli Ege toprakları" üzerine dökülecek olan bu yeni alın terlerinin, bölgenin çeşitli mahsullerini hem kalite, hem de adet itibarıyla çoğaltacağı veciz bir şekilde ifade edilmiştir.⁷³

Göçmenlerin kullanımına tahsis edilmek üzere 300'den fazla göçmen evi daha ihale edilmiş ve bu evlerin de üç ay içerisinde inşa edilerek, göçmenlerin kullanımına verileceği belirtilmiştir. Evlerin, İzmir'e bağlı çeşitli yerleşim yerlerinde inşa edilmesine karar verilmiştir. Alınan karar gereğince de, Kınık'ta 20 ev, Dikili'de 31 ev, Çandarlı'da 118 ev, Menemen'de 14 ev, Kemalpaşa'da 10 ev, Alaçatı'da 6 ev, Çeşme'nin Ovacık köyü ile Uzunkuyu köyünde de 21 ev yaptırılacaktır. Ayrıca Torbalı'nın Yeni köyünde 60 ev, Kuşadası'nın Davutlar köyünde ise 29 evin inşa edilmesi uygun bulunmuştur. Göçmenler için son kez inşa edilmesi planlanan bu evlerin gayet kullanışlı oldukları ifade edilmiş ve bazılarının tek katlı olmasına karşılık, çoğunluğunun çift katlı evlerden oluştuğu belirtilmiştir. Evlerin her türlü konfora sahip olduklarına da dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, 1938 yılının yaz aylarında, Türkiye'ye gelecek olan göçmenlerden İzmir'e iskân edilecek muhacirin olmadığı açıklanmıştır. Ancak 1939 yılı içerisinde İzmir'e 2.000 hane göçmenin yerleştirileceği bildirilmiştir.⁷⁴ İskân Müdürlüğü kısa bir süre sonra, daha önce inşa edileceği açıklanan evlerden 182 adedini pazarlık suretiyle eksiltmeye koymuştur. Bu evler; Çeşme'nin Uzunkuyu köyündeki 21 ev, Menemen'deki 14 ev, Çandarlı'daki 118 ev ile Kuşadası'nın Davutlar köyündeki 29 ev olarak belirlenmiştir. Her bir evin keşif bedeli 542 lira olarak tespit edilmiş, ayrıca göçmenlere verilen evlerin evrakları da Sıhhat Vekâleti'ne gönderilmiştir. Bu kişilerin Hazine'ye borçlandırılarak, uzun vadeli taksitlerle ev bedellerini ödemeleri planlanmıştır.⁷⁵ Ayrıca ihalenin, İzmir İskân Müdürlüğü dairesinde ve önceden belirlenmiş bir komisyon huzurunda yapılacağı ilan edilmiştir.⁷⁶

73 *Ulus*, 26 Haziran 1938, s. 6.

74 *Yeni Asır*, 3 Temmuz 1938, s. 2.

75 *Yeni Asır*, 12 Temmuz 1938, s. 2.

76 *Ulus*, 14 Temmuz 1938, s. 11.

Sonuç

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir kavram olarak ön plana çıkmış ve Türkiye de özellikle 19. ve 20. yüzyıllardan itibaren göç ve göçün beraberinde getirdiği bütün sorunlarla yüzleşmek durumunda kalmıştır. 19. Yüzyıl'da Kırım Savaşı sonrasında Kafkaslardan Anadolu'ya yönelik başlayan göç hareketi özellikle 1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nın ardından hız kazanmıştır. Osmanlı - Rus Savaşı'ndan sonra gerçekleşen göçleri ise yeni ve daha büyük bir göç dalgası takip etmiştir. Bu durumun sebebi Osmanlı Devleti'nin Balkan devletlerine karşı kaybettiği 1912 - 1913 Balkan Savaşları olmuş ve savaşın ardından çok sayıda Balkan Türkü Anadolu'ya göç etmiştir. Balkan Savaşları sonucunda gerçekleşen göçlerden sonra Türkiye'ye yönelen göçmen akınları Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'nin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik ilk göçmen akını 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi sonucunda olmuştur. Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasının ardından İsviçre'nin Lozan kentinde toplanan barış konferansında söz konusu göçmen meselesi de gündeme gelmiştir. Bu kapsamda 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan Türk - Rum Nüfus Mübadelesi'ne ilişkin anlaşma uyarınca Ortodoks Rumlar ile Müslüman Türkler zorunlu olarak göç ettirilmiştir. Böylece Türkiye ve Yunanistan için çözümü oldukça zor yeni sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel sorunlar ortaya çıkmış, ancak 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi Türkiye'ye yönelik son göçmen akını olmamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti için kaybedilmiş toprakların millî hatıraları olarak kabul edilen göçmen meselesi, 1923 Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'nin ardından da kısa aralıklarla devam etmiş ve özellikle 1930'lu yıllarda bir hayli hız kazanmıştır. Çünkü bu dönemde İstanköy Adası, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi pek çok Balkan ülkesinden çeşitli sebeplerle göç etmek zorunda kalan Balkan Türkleri Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Devlet ise yaptığı çalışmaların ardından göçmenlerin iskân edilmesi için uygun mntıklar belirlemiş ve İzmir'in önemli ilçelerinden biri olan Çeşme'de bu bölgelerin başında gelmiştir. Söz konusu Balkan ülkelerinden gelen göçmenleri iskân etmek için çeşitli politikalar belirleyen devlet, göçmenleri özellikle geldikleri ülkelerle uyumlu geçim kaynaklarına sahip mntıklara yerleştirmeye özen göstermiştir. Aynı zamanda göçmenlerin en kısa sürede üretici konumuna yükselmelerini sağlamak devletin temel hedefi olmuştur. Belirtilen hedefleri gerçekleştirmek için de göçmenlerin yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla pek çok tedbir alınmıştır. Çeşme'de de hayata geçirilen tedbirlerin başında göçmenlerin tarımsal faaliyetlerini düzenli bir şekilde yapabilmesi için en önemli ihtiyaçlarından biri olan zirai aletlerin temin edilmesi gelmiştir. Bu dönemde Çeşme'deki göçmenlere genel olarak pulluk dağıtımı yapılmış, aynı zamanda

tohumluk gıda maddeleri ile koşum hayvanları da verilmiştir. Bununla birlikte devlet, bir süre sonra Çeşme'ye iskân edilen göçmenlere yeni ve daha büyük yardımlar da yapmış ve göçmenlerin kullanımı için arazi verilmiş, aynı zamanda göçmen evleri inşa edilerek, göçmen köyleri oluşturulmuştur. Ayrıca göçmen evlerinden oluşacak köylerin tren hattı veya karayollarına yakın olmasına, güzel manzaralara hâkim bir konumda bulunmasına, iyi havalı ve temiz içme suyu bulunan bölgelerde yer almasına dikkat edilmiştir. Aynı zamanda yapılan evler, göçmenlerin aile ve nüfusları dikkate alınarak, ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanmıştır. Bununla birlikte evlerin bir kısmı tek katlı olarak inşa edilmiş iken, çoğunluğunun iki katlı olmasına özen gösterilmiştir. Göçmenler ise devlet tarafından kendilerine tahsis edilen bu güzel ve konforlu köy evlerine yerleşerek minnetlerini yüksek makamlara bildirmişler, kendilerine karşı gösterilen özene de teşekkürlerini sunarak karşılık vermişlerdir.

Böylece dönemin basınında vurgulandığı gibi işleyebilecekleri arazilere ek olarak yeni inşa edilmiş evlere sahip olan göçmenlerin verimli Ege Bölgesi topraklarına dökülecek bu yeni alın terlerinin, bölgenin çeşitli mahsullerini hem kalite hem de adet itibarıyla çoğaltacağı ifade edilmiştir. Ayrıca basın sayesinde bir taraftan İstanköy Adası, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan Çeşme'ye göç etmek zorunda kalan göçmenlerin yaşadıkları ve göçmenlerin hayatlarına devam edebilmeleri için devletin aldığı tedbirler ortaya konulmuş, bir taraftan da göç ve göçmenlerin ardından Çeşme'de yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler paylaşılmıştır. İzmir'in önemli ilçelerinden biri olan Çeşme'nin 1930'lu yıllar boyunca Balkanların farklı ülkelerinden göçmen akınına sahne olması ilçenin yakın tarihi açısından dikkat çekici sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuş ve göçmenlerin Çeşme'nin kendine has kimliğinin oluşmasında oldukça derin izler bıraktığı anlaşılmıştır. Çünkü Çeşme'ye yerleştirilen göçmenler göç ettikleri ülkelerdeki yaşam tarzları ve kendi kültürlerinin de etkisiyle ilçenin sosyokültürel anlamda gelişerek özgün bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Göçmenlerin ilçeye olan tüm olumlu katkılarına rağmen Çeşme'ye iskân edilen göçmenler kimi zaman kendilerinin kullanımına tahsis edilen arazilerin verimsizliği ya da bu arazilerin istedikleri bölgelerde olmaması nedeniyle kısa süreli uyum sorunları da yaşamıştır. Ancak devlet, aldığı tedbirler sayesinde göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırarak yeni vatanlarında üretici konumunda olan bireyler olarak yaşamalarını sağlamış ve Çeşme'nin göçmenlerin de etkisiyle iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan gelişimine destek olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/116-811-7, (12.03.1937).

II. Resmî Yayınlar

Genel Nüfus Sayımı 20 İlkteşrin 1935 Türkiye Nüfusu Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibarile, Türkiye Cumhuriyeti Başvekâlet İstatistik Genel Direktörlüğü, Ulus Basımevi, Ankara, 1935.

İzmir Vilayeti 1926 Senesi İstatistiği, Hafız Alı Matbaası, İzmir, 1927.

28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tahriri Fasikül III Usuller Kanun ve Talimatnameler Neticelerin Tahlili, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1929.

III. Süreli Yayınlar

Akşam

Anadolu

Hizmet

Milliyet

Serbes Cumhuriyet

Ulus

Yeni Asır

IV. Kitaplar

ARI, Kemal, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, Mart 2000.

ÇAPA, Mesut, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)*, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara, 2010.

V. Makaleler

AKÇA, Bayram, AKÇA, Seher, "Cumhuriyet Dönemi Muğla Vilayeti'nde Görülen Depremler (1923-1960)", *Turkish Studies Historical Analysis*, C.14, S.1, 2019, ss. 17-30.

ARI, Kemal, "1923 Türk-Rum Mübadele Anlaşması Sonrasında İzmir'de "Emvâl-i Metrûke" ve "Mübâdil Göçmenler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.6, S.18, 1990, ss. 627-657.

_____, "Mübadele Göçmenlerini Türkiye'ye Taşıma Sorunu ve İzmir Göçmenleri (1923-1924)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, 1991, ss. 13-46.

ÇOLAK, Filiz, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", *Tarih Okulu Dergisi*, S.XIV, İlkbahar-Yaz 2013, ss. 113-145.

KARA, Nilgün Nurhan, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yapılan Göçün 1951 Yılı İzmir Basınına Yansımaları", *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, C.II, S.3, 2016, ss. 87-116.

_____, "Türk-Yunan Mübadele Meselesinde Dr. Nansen", *Tarih Okulu Dergisi*, S.XXXVIII, Şubat 2019, ss. 491-511.

KARAYAMAN, Mehmet, "İzmir'e Bağlı Kazalarda 1923 Yılında Yapılan Rum ve Ermenilere Ait Emval-i Metrûke Sayımı ve Sonuçları", *İzmir Göç ve Mübadele Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 2018, ss. 151-174.

VI. İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 01.05.2024).

Extended Abstract

Migration is a universal phenomenon that has affected almost every community throughout history, either positively or negatively, and has left a wide variety of effects on societies. Because many social, political, economic and cultural changes have occurred in the lives of communities that migrate or are subject to migration. Türkiye, which was generally founded on the Anatolian lands of the Ottoman Empire, is a country that has witnessed major immigration influxes, especially since the 19th and 20th centuries. At first, the wave of migration that started from the Caucasus to Anatolia after the Crimean War was followed by the migration of Balkan Turks to Anatolia, who faced attacks from gangs formed by various Balkan nations after the 1877-1878 Ottoman-Russian War, in which the Ottoman Empire lost against Russia. Following the Ottoman-Russian War, a larger and new wave of migration to Anatolia took place after the 1912-1913 Balkan Wars, which were lost against the Balkan states. Realizing that they could not live in the Balkans after the lost war, many Turks had to migrate to Anatolia despite all kinds of difficulties. With that, following the migrations that occurred after the Balkan Wars, a new wave of migration took place after the First World War and the War of Independence in the process leading to the establishment of the Republic of Türkiye. Thus, the first influx of immigrants to the Republic of Türkiye occurred as a result of the 1923 Turkish-Greek Population Exchange and was one of the most important issues brought up at the peace conference held in Lausanne, Switzerland, after the victory of the War of Independence led by Mustafa Kemal Pasha and the expulsion of the Greek army from Anatolia. In accordance with the "Convention and Protocol Agreement on Turkish-Greek Population Exchange" signed in Lausanne on January 30, 1923, Muslim Turks in Greece and Orthodox Greeks in Türkiye were forced to migrate, subject to certain conditions. Although Türkiye and Greece faced social, political, economic and cultural problems that would take many years to solve after the population exchange, the 1923 Turkish-Greek Population Exchange was not the last major migration influx to Anatolia. During the first years of the population exchange, 3,988 new exchanges living in 935 households, as well as 420 old exchanges living in 109 households, were settled in Çeşme. Based on the specified data, it is understood that Çeşme was one of the important settlement areas in Izmir during the population exchange process.

While the Republic of Türkiye, and in particular Izmir and Çeşme, experienced the positive and negative effects of these migrations throughout the historical process, it encountered a new and large influx of migration, especially in the 1930s, shortly after the 1923 Turkish-Greek Population Exchange. Migrations during this period also took place from the Balkans to Anatolia, and Turks who had to migrate from many Balkan countries such as Kos Island, Serbia, Romania, Bulgaria and Yugoslavia for various reasons took refuge in the Republic of Türkiye. Çeşme, one of the important districts of Izmir, was one of the places where the Balkan Turks coming from the mentioned countries would be settled. The main reason why the state included Çeşme among the regions where immigrants would be settled was that Çeşme had conditions compatible with the countries where immigrants came from. Because the state has determined many policies to ensure the orderly transportation and settlement of immigrants, and Çeşme was among the important places where these policies were implemented. Firstly, care was taken to bring immigrants to Türkiye by safe means, and then detailed health examinations were carried out. After that, the immigrants were transferred to places with similar livelihood conditions in the regions they came from, especially Çeşme. At the same time, the main goal of the state regarding immigrants was to ensure that they quickly become producers so that they could adapt to their new homeland as soon as possible. In order to achieve the stated goals, many measures have been taken to make the lives of immigrants easier. Among the measures meticulously implemented in Çeşme, one of the important centers where immigrants settled to, was the provision of all kinds of tools so that immigrants could participate in agricultural production and carry out agricultural activities, which is one of the most important principles of settled life. In this context, firstly, plows were distributed to the immigrants settled in Çeşme, seed foodstuffs and draft animals were given as well.

After a while, the state increased its aid to immigrants settled in Çeşme and gave land for immigrants to cultivate, and immigrant houses were built and immigrant villages were established. Along with Çeşme, importance was given to ensure that the immigrant villages created in all regions where immigrants were settled had good conditions, and attention was paid to ensure that the villages were close to transportation networks such as train lines or highways, were located in places with beautiful views, and were established in areas with high air quality and clean drinking water. The houses were built taking into account the families and populations of the immigrants, and while some were planned as single-storey, care was taken to make most of them two-storey. In response to the measures taken by the state to make the lives of immigrants easier, immigrants responded by expressing their gratitude to the competent authorities and accelerated their work in order to become producers in their new homeland quickly. The press of the period shared in detail the measures

taken by the state for the immigrants who migrated to Türkiye from the Balkan countries such as Kos Island, Serbia, Romania, Bulgaria and Yugoslavia and were settled in Çeşme in the 1930s, and on the one hand, drew attention to the living conditions of the immigrants in Çeşme, also revealed the social, political, economic and especially cultural changes experienced in Çeşme with the settlement of immigrants in the district. Obtaining the details in question from first-hand sources that witnessed the period, such as the press, made it possible to procure extremely important information about the developments that Çeşme experienced regarding the immigrant issue during the 1930s. In this respect, Çeşme, one of the prominent districts of Izmir, witnessed an intense influx of immigrants in the 1930s, which led to remarkable results in terms of the recent history of the district, and it was understood that immigrants left many traces in the formation of Çeşme's unique identity.